

SAMMANDRAG 12.5.2006

ARBETSFÖRVALTNINGENS PUBLIKATION 365

UTVECKLING AV INFORMATIONSTJÄNSTER, RÅDGIVNING OCH HANDLEDNING FÖR VUXENSTUDIER

**Förslag till åtgärdsprogram utarbetat av beredningsgruppen
tillsatt av undervisningsministeriet och arbetsministeriet**

Arbetsministeriet 2006

1. UPPDRAG OCH BAKGRUND

1.1. Utmaningar för kompetens, karriärer och jämställdhet

Utvecklingen av befolkningens åldersstruktur, verkningarna av informations- och kommunikationstekniken, de mångsidiga förändringarna i arbetslivet samt globaliseringens frammarsch och den regionala utvecklingen ställer stora utmaningar för kompetensen hos befolkningen i arbetsför ålder. Före år 2015 kommer cirka en miljon personer som hör till den nuvarande arbetskraften att gå i pension eller lämna arbetslivet av andra orsaker. Det faktum att årskullarna blir allt mindre sätter fart på strävan efter att trygga tillgången på arbetskraft, förlänga karriärerna och höja sysselsättningsnivån. I framtiden krävs av arbetskraften allt bättre kompetens, kontinuerlig utveckling av kompetensen och förmåga att anpassa sig till ständiga förändringar i förhållandena.

En omfattande utveckling av vuxenutbildningen och förbättring av utbildningens kvalitet och effektivitet är centrala målsättningar för undervisningsministeriet (Utvecklingsplanen för utbildning och forskning 2003–2008) och arbetsministeriet (politikprogrammet för sysselsättning, arbetspolitisk strategi). Vuxenutbildningspolitikens utgångspunkter är att kontinuerligt utveckla kompetensen hos vuxenbefolkningen i arbetsför ålder, förbättra utbildningsmöjligheterna för grupper som är underrepresenterade i vuxenutbildningen samt främja samhällets enhetlighet, jämställdhet och aktivt medborgarskap. Enligt den parlamentariska vuxenutbildningsarbetsgruppens bedömningar skall vuxenbefolkningen i arbetsför ålder ha möjlighet att kontinuerligt utveckla sin kompetens och med 10–15 års intervaller genomgå en grundligare reform av kompetensen.

I framtiden har en allt större del av befolkningen som kommer ut i arbetslivet både en stabil allmänbildande utbildning och en grundläggande yrkesutbildning eller utbildning på högskolenivå. Då man strävar efter att förlänga karriärerna och främja den yrkesmässiga rörligheten är det viktigt att satsa tillräckligt på att upprätthålla och revidera den kompetens som har införskaffats genom utbildning. Ännu en längre tid finns det i arbetslivet gott om arbetstagare utan grundläggande yrkesutbildning. Av denna anledning är en central uppgift inom vuxenutbildningspolitiken också i framtiden att höja utbildningsnivån. Det ökande antalet invandrare och invandrarbefolkningens kulturella mångfald utgör också utmaningar för vuxenutbildningspolitiken.

Den kontinuerliga förändringen av arbetet och arbetsmarknaden reflekteras i bl.a. ändrade krav på arbetskraften och individerna. Människor erbjuds nya möjligheter, men utvecklingens höga tempo och konkurrensen skapar också friktion. På grund av den samhälleliga omvälvningen har osäkerheten i arbetslivet ökat och till följd av detta har individernas egen förmåga att klara livssituationer blivit allt mer utmanande. Att hitta sin plats, kontinuerligt utveckla sin kompetens, bemöta arbetslöshet eller hantera begränsningar av hälsoskäl utgör krävande utmaningar och medför många osäkerhetsfaktorer i livet. Livet och karriären kräver numera mer individuella lösningar än de traditionella studie-, yrkes- och arbetskarriärerna. Medan man tidigare övergick från studier till arbete, växlar man numera mellan arbete, arbetslöshet och utbildning. Upprepad och kontinuerlig utbildning är en del av karriärutvecklingen.

Å andra sidan blir familjestrukturerna, närmiljöns strukturer och övriga trygghetsfaktorer allt mer uppluckrade, vilket gör att rotlösheten ökar. Individen måste själv göra sin egen "historia" vettig och kontinuerlig. Förmågan att reflektera, att granska grunderna för de

egna tänkesätten, är i det postmoderna samhället ett väsentligt villkor för överlevnad och i den processen är ett handledande stöd ett viktigt hjälpmedel. I arbetspolitikens strategi kombineras rådgivnings- och handledningstjänsterna med förebyggandet av utslagning och framför allt med tryggheten av tillgången på kompetent arbetskraft. Med rådgivnings- och handledningstjänsterna strävar man också till att höja sysselsättningsnivån – en kompetent medborgare stannar sannolikt kvar och trivs i arbetslivet under en längre tid (Mind over Career, Arbetspolitisk forskning 2005).

Vuxenutbildningen innehar en central uppgift i upprätthållandet och revideringen av kompetensen hos vuxenbefolkningen i arbetsför ålder. Undervisningsministeriet svarar för att det finns ett omfattande nätverk av arrangörer av vuxenutbildning, ett fungerande examenssystem och kvalitetskontroll samt att undervisningspersonalen är behörig och kompetent. Kvarstående i arbete och sysselsättning stöds med både proaktiv och korrigerande arbetskraftsutbildning. För att driva igenom studier som behövs vid planeringen och genomförandet av förnuftiga arbets- och utbildningskarriärer som motsvarar arbetslivets och medborgarnas kompetensbehov krävs omfattande informations- och rådgivningstjänster samt handledning.

Man svarar på ovannämnda utmaningar med en politik som främjar livslång inläring, genom att förutse kompetensbehoven, utveckla arbetslivet samt effektivisera samarbetet mellan arbetslivet och utbildningen och utbildningsarrangörernas arbetslivskompetens. Regeringen har ställt som mål att höja det årliga deltagandet i utbildning bland vuxenbefolkningen i arbetsför ålder från 54 procent till 60 procent före 2008. Utöver det kvantitativa målet måste man kunna höja vuxenutbildningens kvalitet och effektivitet samt effektivisera resursanvändningen för att förbättra produktiviteten.

För att lyckas med detta krävs att man bygger nätverk och målmedvetet samarbetar inom undervisnings- och arbetsförvaltningen. En central roll innehas av informations- och rådgivningstjänsterna för vuxenstudier samt planeringen av utbildnings- och arbetskarriären och handledningen som stöder införskaffandet av den kompetens som krävs för planeringen. Absoluta krav är ett utbildningsutbud och examenssystem som är tillräckliga och lämpliga för att uppfylla behoven hos vuxenbefolkningen i arbetsför ålder, omfattande arrangemang för att identifiera och godkänna tidigare kompetens, ekonomiska förutsättningar och stödformer för vuxenstudier samt personalens kompetens, resurser och inställning i fråga om hela kedjan.

1.2. Internationellt perspektiv

Både Europeiska unionen och OECD har gett politiken för livslång inläring och en omfattande handledning av utbildnings- och arbetskarriären en central roll i utvecklingspolitiken för de kommande åren. Utgående från de europeiska undervisningsministrarnas Maastricht-kommuniké och programmet Utbildning 2010 har effektiviseringen av livslång handledning getts som förslag till ett av utbildningspolitikens tyngdpunktsområden i alla medlemsstater. Målet är att garantera ändamålsenliga handlednings- och rådgivningstjänster för planeringen av medborgarnas individuella och flexibla studievägar. I en resolution som godkändes av rådet i maj 2004 har man som utgångspunkt för tjänsterna definierat:

- 1) utveckling av beredskap som stöder karriärutvecklingen
- 2) ökad tillgång på tjänster
- 3) förbättring av tjänsternas kvalitet.

Som utgångspunkter och mål för livslång handledning har man definierat följande faktorer:

- 1) effektiviteten av investeringarna i utveckling av utbildning och arbetskraft
- 2) arbetsmarknadens effektivitet
- 3) livslång inläring
- 4) delaktighet
- 5) samhällets jämställdhet och ekonomiska utveckling.

Många av Europeiska unionens politiska mål stöds med livslång handledning. Handledningen är alltså ett viktigt verktyg för främjandet av Europas konkurrenskraft. Om den livslånga handledningen genomförs på rätt sätt kan man öka på investeringarna i utveckling av utbildning och arbetskraft samt arbetsmarknadens effektivitet och den ekonomiska utvecklingen i allmänhet. Livslång inläring förutsätter att medborgarna har tillräckliga handlednings- och rådgivningstjänster till sitt förfogande för att göra sina utbildnings- och karriärval. Medborgarnas sociala delaktighet och samhälleliga jämställdhet kan främjas, om handledningstjänsterna är effektivt tillgängliga för alla befolkningsgrupper i alla skeden i livet.

I EU:s dokument betonas att en välorganiserad handledning på ett omfattande sätt tjänar samhällets olika parter målsättningar. En medborgare kan sammanföra sina egna mål, sina utbildningsalternativ och sin karriärutveckling enligt arbetsmarknadens behov och möjligheter. Utbildningsorganisationerna får å sin sida motiverade studerande och företagen lämpliga arbetstagare med förmåga att utveckla yrkeskunskapen. Samhällena och den ekonomiska utvecklingen kan få fart med hjälp av aktivt medborgarskap och arbetskraftens flexibla rörlighet.

Principerna för att ordna handledning skall enligt EU:s dokument basera sig på kundorientering, aktivt deltagande i handledningsprocessen, förbättring av tillgången på handledningstjänster samt kontinuerlig kvalitetssäkring. Helhetsutvärderingen av handledningstjänsterna kan granskas med hjälp av fem s.k. metakriterier. Kriterierna är följande:

- genomförande av kundorientering
- kompetensen hos yrkesfolk inom handledningsbranschen
- kontinuerlig kvalitetssäkring av tjänsterna
- de olika delområdenas omfattning
- arrangemang av handledningstjänster som fungerar parallellt med den offentliga förvaltningens tjänster.

OECD och Europeiska kommissionen genomförde åren 2001–2003 tillsammans en utvärdering av många länders nationella karriärhandledningspolitik. Målet var att utreda hur karriärhandledningstjänsterna främjar den livslånga inläringen och den aktiva arbetsmarknadspolitik. I slutrapporten (Career Guidance, A handbook for policy makers, 2004) fäster man för vuxenbefolkningens del uppmärksamhet vid bl.a. att det finns få tjänster som är lätta att tillgå, att få företag sörjer för arbetstagarnas karriärutveckling och

att arbetsgivarna och arbetstagarorganisationerna är inte tillräckligt intresserade av att utveckla karriärhandledningen – även om de identifierar att behovet finns. Enligt rapporten kan de nya partnerskapen med flera parter i alla fall främja karriärhandledningen, som alltid borde utgöra en väsentlig del av vuxenutbildningsprogrammen. I rapporten fäster man också stor uppmärksamhet vid utvecklingen av karriärhandledningens kvalitet och dess systematiska och kontinuerliga utvärdering.

1.3. Beredningsgruppens uppgift och sammansättning

Med anknytning till de aktuella målen för vuxenutbildnings- och arbetskraftspolitiken som redogjordes för ovan tillsatte undervisningsministeriet och arbetsministeriet den 1 juni 2005 en gemensam beredningsgrupp med uppgift att bereda ett åtgärdsprogram för utveckling av handledningen av studier som stöder planeringen av informations- och rådgivningstjänsterna för vuxenstudier samt arbets- och utbildningskarriärerna. Som mål för beredningsarbetet ställdes att medborgarna före 2008 skall ha tillgång till mångsidiga och kundorienterade informations- och rådgivningstjänster som täcker hela utbildningsutbudet samt att det vid alla läroanstalter och högskolor som ordnar vuxenutbildning också skall tas i användning handledningsarrangemang som lämpar sig för vuxenstudier.

Med utvecklingsåtgärderna främjar man speciellt identifieringen och godkännandet av kompetens, övervinnandet av inlärningssvårigheter och ett allt aktivare deltagande i utbildningen av grupper som tidigare har varit underrepresenterade i vuxenutbildningen. Med utvecklingsåtgärderna förbättrar man också undervisnings- och handledningspersonalens handledande kompetens och behärskande av vuxenpedagogiken, arbetsförvaltningens rådgivnings- och handledningsverksamhet, personalens kompetens samt nätverkssamarbetet mellan olika verksamhetsställen. Undervisnings- och arbetsförvaltningens målmedvetna samarbete och utnyttjandet av yrkesövergripande kompetens anses också vara absolut nödvändiga.

I beredningsarbetet har gruppen i enlighet med sitt uppdrag utnyttjat erfarenheter från pågående projekt och program (bl.a. AiHe-projektet, Kunskapslyftet, Opintoluotsi, arbetsförvaltningens informations-, rådgivnings- och handledningstjänster samt projekt med anknytning till utvecklingen av arbetskraftsutbildningen), undervisnings- och arbetsförvaltningens nuvarande informations- och handledningstjänster samt resultaten av utarbetade utvärderingar. Beredningsgruppen satte sig in i och utnyttjade följande arbetsgruppers betänkanden: Nuorten ohjauspalveluiden järjestäminen (handledningstjänster för ungdomar, UVM 29:2004), Oppilaan- ja opinto-ohjauksen pilottihanke (työllisyyden politiikkaohjelman rahoitus) (pilotprojekt för studerande- och studiehandledning /UVM [finansiering av sysselsättningspolitiken]), Erkännande av tidigare inhämtade kunskaper i utbildningssystemet (UVM 27:2004) samt Vapaan sivistystyön informaatio-ohjauksen tavoitteet ja eteneminen (mål och framsteg för informationshandledningen inom det fria bildningsarbetet).

Direktör Marita Savola från undervisningsministeriet och arbetsmarknadsrådet Tuija Leminen från arbetsministeriet har fungerat som beredningsgruppens ordföranden. Till medlemmar i beredningsgruppen utnämndes undervisningsrådet Jorma Ahola, undervisningsrådet Juha Arhinmaki, undervisningsrådet Maija Innola, utvecklingschef Kirsti Kylä-Tuomola, undervisningsrådet Armi Mikkola och undervisningsrådet Tarja Riihimäki från undervisningsministeriet, undervisningsrådet Aino Rikkinen och

undervisningsrådet Pentti Yrjölä från Utbildningsstyrelsen, projektchef Marja Pakaste (Kunskapslyftet) samt överinspektör Teija Felt och överinspektör Liisa Winqvist från arbetsministeriet. Överinspektör Tuija Groop från arbetsministeriet, undervisningsrådet Raija Meriläinen från undervisningsministeriet och undervisningsrådet Aino Rikkinen från Utbildningsstyrelsen har fungerat som beredningsgruppens sekreterare.

Beredningsgruppen har i enlighet med sitt uppdrag hört forskare och experter inom branschen. I detta syfte ordnades den 12 december 2005 ett omfattande tillfälle för hörande, vars resultat finns i kapitel 3.1. Utöver tillfället för hörande har beredningsgruppen hållit totalt tio möten.

3.2. Beredningsgruppens syn på utvecklingsbehoven och –åtgärderna

Beredningsgruppen har sammanfattat sin syn genom att utvärdera det nuvarande läget och framtiden för informations-, rådgivnings- och handledningstjänsterna för vuxna, och sammanfattar sin syn på tjänsternas läge och utvecklingsbehov som följer:

Informationstjänster, rådgivning och handledning för vuxenstudier är en del av politiken för livslång inläring. Betydelsen av dessa tjänster har i Finland inte uppfattats och utvecklats tillräckligt som en del av åtgärderna inom vuxenutbildningspolitiken. Exempelvis saknas den här aspekten i sin helhet i den parlamentariska vuxenutbildningsgruppens förslag, utgående från vilka man har ställt de senaste årens mål för vuxenutbildningspolitiken. Vuxenbefolkningen har tillgång till en mängd examens- och studiemöjligheter, men utbudet skall utvecklas målmedvetet på alla nivåer speciellt för att bättre motsvara behoven hos vuxenbefolkningen i arbetsför ålder. Detta kan ske genom att effektivisera identifieringen, godkännandet och tillgodoräkandet av tidigare kompetens samt genom att förbättra utbudet av studiearrangemang som lämpar sig för den arbetsföra vuxenbefolkningens livssituation både inom examensutbildningen och inom olika typer av tilläggsutbildning och fortbildning.

Enligt statistik och undersökningar görs en stor del av vuxenstudierna på måfå och på basis av rätt lite planering och kunskaper. Sökandet till utbildning och användningen av examens- och utbildningsmöjligheterna fördelar sig inte heller jämnt mellan olika befolkningsgrupper. Med hjälp av mångsidiga och kundorienterade informations-, rådgivnings- och handledningstjänster kan man förbättra medborgarnas och arbetslivets möjligheter att hitta examens- och studieformer som bäst lämpar sig för olika kompetensbehov samt minska antalet icke ändamålsenliga val. På så sätt kan man förbättra den ekonomiska användningen av utbildningsresurserna samt spara tid och pengar. Målen som gäller sysselsättningsnivån, deltagandet i utbildning bland vuxenbefolkningen i arbetsför ålder och utbildningens effektivitet betonar behovet av en förbättring av tjänsterna. Åtgärderna skall inriktas speciellt på grupper som är underrepresenterade i vuxenstudierna. Behovet av information växer också med avseende på utbildningsmöjligheter i utlandet som lämpar sig för vuxenbefolkningen samt möjligheter i Finland som motsvarar det internationella utbildningsbehovet.

Urvalet webbtjänster som presenterar utbildningar är stort, men deras användbarhet och presentationen av utbudet som lämpar sig för vuxenbefolkningen i arbetsför ålder är bristfällig både på riksnivå och bland läroanstalterna och högskolorna. Ett speciellt problem är att medborgarna inte känner till de här tjänsterna. Vid utvecklingen av informationstjänster som erbjuder medborgarna vuxenstudier och karriärplanering måste utgångspunkten vara att förbättra omfattningen och förenligheten samt att beakta vuxenbefolkningens behov och uppfylla dem. Det skall vara lätt att få fram utbudet som bäst lämpar sig för vuxenbefolkningens studiebehov i både utbildningsförvaltningens och arbetsförvaltningens elektroniska informationstjänster. Ett centralt verktyg för detta är undervisnings- och arbetsförvaltningens riksomfattande informationstjänster Opintoluotsi och Ammattinetti. Det är absolut nödvändigt att också läroanstalterna och högskolorna som ordnar vuxenutbildning utvecklar sina informationstjänster så att de tydligare presenterar examens- och utbildningsmöjligheterna som är inriktade på vuxenbefolkningen. Genom att utveckla tjänsterna som erbjuds på webben uppfyller man till en stor del vuxenbefolkningens behov av självständig informationssökning. Tjänsterna hjälper samtidigt också vid utnyttjandet av rådgivningstjänsterna i deras egentliga syfte,

dvs. att fatta beslut vid vändpunkter och övergångsskeden i livet. Samtidigt kan man stegvis avstå från detaljerade och dyra vuxenutbildningshandböcker som snabbt blir föråldrade och övergå till att använda koncisa handböcker med endast allmänna uppgifter och bruksanvisningar för tjänsterna, som stöder användningen av informationstjänsterna som erbjuds på webben.

Arbetslivets och samhällets förändringar ökar behovet av karriärplanering och utveckling av kompetensen under hela karriären. Rådgivnings- och handledningstjänsterna som stöder karriärplaneringen, samt tilläggsutbildning och fortbildning eller en mer omfattande omskolning som hänför sig till planeringen, behöver utvecklas på flera nivåer: som webbrådgivning, telefonrådgivning samt grupp- och personlig rådgivning och handledning. Man uppskattar att en växande del av vuxenbefolkningen i arbetsför ålder tack vare en höjd utbildningsnivå och förbättrade datateknikkunskaper kan utnyttja elektroniska tjänster och på så sätt skaffa basinformation för sina karriär- och utbildningsplaner. Vid utvecklingen av rådgivnings- och handledningstjänsterna ligger tyngdpunkten på att betjäna och hjälpa målgrupper som behöver personligt stöd. Tillgången på rådgivnings- och handledningstjänster är viktig också i situationer då man planerar omfattande förändringar i karriären och livet. Vid utvecklingen av rådgivnings- och handledningstjänsterna är det också viktigt att bygga upp samarbetet mellan arbetsmarknadsorganisationerna, arbetslivets nyckelpersonal, arbetsförvaltningen samt arrangörerna av vuxenutbildning till fungerande nätverk och göra dem lätta att nå för personerna som behöver tjänsterna. Man behöver utnyttja erfarenheterna och verksamhetsformerna från centrala utvecklingsprogram och –projekt vid utvecklingen av rådgivnings- och handledningstjänster både på riksnivå och på regional och lokal nivå.

Strävan att förlänga karriärerna, trygga tillgången på arbetskraft samt främja politiken för livslång inläring kräver att man satsar på kompetensen och dess kontinuerliga utveckling hos vuxenbefolkningen i arbetsför ålder. **Det finns inte tillräckligt eller omfattande handledande stöd att tillgå före man fattar beslut om utbildningen eller som stöd för examina och studier som har valts vid läroanstalter och högskolor.** För att undvika felaktiga val eller orealistiska planer behövs rådgivnings- och handledningstjänster som analyserar kompetensbehov och utbildningsalternativ, speciellt som stöd vid mer omfattande karriärövergångar och förändringar i livet. För att sporra grupper som är underrepresenterade i vuxenstudierna till att skaffa sig den utbildning de behöver krävs att man i samarbete med arbetslivet genomför rådgivningstjänster bland kolleger (t.ex. FFC:s program för kunskapslotsar). Dessa tjänster kan inte genomföras utan riksomfattande aktivering, koordination på regional/lokal nivå och stöd från arbetslivets organisationer.

Det finns inte tillräckligt med effektiv handledning som främjar vuxenstudier och är skraddarsydd för kompetensbehoven vid läroanstalter och högskolor som ordnar vuxenutbildning. Personalen som är specialiserad på handledning är otillräcklig och kompetensen och ansvaret inkluderas inte heller i undervisningspersonalens utbildning och uppgifter. Å andra sidan kräver beaktandet av kundernas behov vid utvecklingen av handledningstjänsterna att många slags expertis används i handledningsarbetet. För att föra arbetet och utbildningen närmare varandra krävs att man utvecklar arbetslivskompetensen och verksamhetssätten vid läroanstalter och högskolor som ordnar vuxenutbildning. Centrala åtgärder är att göra utbudet som lämpar sig för vuxenstudier mångsidigare, ta i bruk effektiv personlig anpassning, införa stöd- och handledningstjänster som främjar genomförandet av studierna, hitta sätt att identifiera och godkänna kompetens som har införskaffats på olika sätt samt satsa på

undervisningspersonalens och den övriga personalens kompetens. I grundutbildningen och fortbildningen för undervisnings- och handledningspersonalen, som handhas av universiteten och yrkeshögskolorna, behövs inriktning på livslång inläring, arbetslivskompetens och element som betonar tutorverksamheten. Utöver detta behöver man också överväga att som ett engångsprojekt starta ett stöd- och utbildningsprogram för handledning i samarbete mellan arbets- och utbildningsförvaltningen. Det är absolut nödvändigt att stärka forskningsverksamheten inom branschen utgående från aktuella planer samt att utnyttja den exempelvis i utbildningen av undervisnings- och handledningspersonalen.

Det krävs tilläggsresurser för att verkställa utvecklingsprogrammet för informations- och rådgivningstjänster samt handledning som tjänar kompetensen hos vuxenbefolkningen i arbetsför ålder, men om programmet lyckas medför det också resursbesparingar. Antalet onödiga val och mångfaldiga utbildningar minskar, examens- och utbildningsresurserna används mer effektivt till följd av den systematiskt uppbyggda kompetensen. Medborgarna och arbetslivet sparar också tid och pengar. Utvärderingen av tjänsternas kvalitet och effektivitet skall ordnas systematiskt och internationella exempel skall tillämpas. Utnyttjande av ESF-programmet är ett realistiskt alternativ för att starta omfattande och brådskande åtgärder. Med åtgärdsprogrammet främjas jämställdheten och sprids bästa praxis som har utvecklats inom ramen för Kunskapslyftet till en verksamhetsform för hela vuxenutbildningen.

4. FÖRSLAG TILL ÅTGÄRDER

4.1. INFORMATIONSTJÄNSTERNA GÖRS LÄMPADE FÖR VUXNA OCH ANVÄNDARVÄNLIGA

För att öka planmässigheten och effektivera resursanvändningen i vuxenstudierna behövs webbtjänster som presenterar utbildningsmöjligheterna inriktade på vuxenbefolkningen i arbetsför ålder på ett tydligt, omfattande och kundorienterat sätt på riksnivå, specifikt för läroanstalter och högskolor samt i mån av möjlighet också regionalt koordinerade.

Detta förutsätter att man koordinerar och utvecklar undervisnings- och arbetsförvaltningens nuvarande tjänster så att de tydligare tar fram och presenterar utbudet som lämpar sig för vuxenstudier. Ett centralt verktyg för detta är de ovannämnda förvaltningsområdenas riksomfattande informationstjänster (Opintoluotsi och Ammattinetti), som utvecklas i samarbete och speciellt som tjänster för vuxna. Utvecklingen av tjänsterna har ett nära samband med Utbildningsstyrelsens söktjänst för utbildningsinformation (Studieinfo). Samma reformarbete skall också utsträckas till webbtjänsterna som presenterar läroanstalternas och högskolornas utbildningsutbud, vilket kan ses som en del av utvecklingen av informationssamhället.

De elektroniska tjänsterna skall inkludera test som kan användas av medborgare och experter för att utvärdera kompetensbehov och utbildningsalternativ samt identifiera eventuella inlärningssvårigheter, samt på lång sikt också analys- och planeringsverktyg som kan användas i webbrådgivningsarbetet.

Man kan stegvis avstå från de nuvarande detaljerade och dyra vuxenutbildningspublikationerna som snabbt blir föråldrade och i stället utveckla koncisa, överskådliga handböcker som är tillgängliga på webben och ger anvisningar om användningen av andra tjänster. För att svara på utmaningarna från internationaliseringen och den kulturella mångfalden skall allmänna handböcker och kompletterande skräddarsydda handböcker finnas åtminstone på engelska och ryska. Webbtjänsternas språkversioner och delar av tjänster som är avsedda att uppfylla internationaliseringens krav skall också utvecklas i samarbete mellan olika förvaltningsområden. Kännedomen om och användningen av tjänsterna skall betonas på de olika förvaltningsområdenas egna webbsidor och i övrig kommunikation, men användningen bland medborgarna måste också främjas med högklassiga kampanjer och informationsinslag.

Plan för genomförandet:

Utvecklingsprogrammet för informationstjänsterna startas omedelbart i samarbete under åren 2006–2008. För beredningen och verkställandet svarar undervisningsministeriet, arbetsministeriet, Utbildningsstyrelsen, läroanstalterna, högskolorna och övriga viktiga sektorer. Åtgärdsprogrammet kan till största delen finansieras genom att inrikta nuvarande finansiering, utnyttja ESF-program och använda resurser som står till förfogande efter Kunskapslyftet. Beredningsgruppen bedömer att resursbehovet uppgår till 5–6 milj. €/år.

4.2. TILLGÅNGEN PÅ RÅDGIVNINGS- OCH HANDLENINGSTJÄNSTER MÅSTE FÖRBÄTTRAS

Arbetslivet och vuxenbefolkningen i arbetsför ålder behöver yrkeskunniga och mångsidiga rådgivnings- och handledningstjänster för att utarbeta karriär- och utbildningsplaner som bäst motsvarar kompetensbehoven och förändringarna i livet.

Detta förutsätter att tjänsterna utvecklas på flera nivåer: som webbrådgivning, telefonrådgivning samt grupp- och personlig rådgivning och handledning. Efterfrågan ökar speciellt på rådgivning via webben och med hjälp av den kan man uppnå rationaliseringsfördelar. Behovet av personliga tjänster är stort i situationer som kräver omfattande förändringar i livet och byte av karriär samt för grupper som behöver speciell uppmuntran och stöd.

För att trygga tillgången på tjänster, tillräckligheten och en mångsidig expertis krävs att man bygger upp starka nätverk och utarbetar ett konkret utvecklingsprogram. För planeringen och verkställandet svarar arbetsförvaltningen, utbildningsförvaltningen, arbetsmarknadsorganisationerna samt läroanstalterna och högskolorna. Samarbetet med nyckelpersoner från företagen och övriga arbetsorganisationer är absolut nödvändigt på regional och lokal nivå, vid organiseringen av rådgivnings- och handledningstjänster samt för att intensifiera samarbetet mellan arbetsplatserna och utbildningsarrangörerna. Man föreslår att erfarenheterna från Kunskapslyftet om aktiviteten på arbetsplatserna i fråga om former av ansökningsverksamhet och rådgivning bland kolleger (bl.a. kunskapslotsar) utnyttjas och utvidgas. Likaså skall man utnyttja och utvidga Arbetskraftsbyråernas verksamhetsmodeller, regionala samarbetsnätverk för ansökningsverksamheten utvecklade inom ramen för Kunskapslyftet och regionala pilotprojekt.

Plan för genomförandet:

En mer konkret plan för utvecklingen av rådgivnings- och handledningstjänsterna bereds under år 2006 i samarbete mellan arbets- och utbildningsförvaltningen, arbetslivets organisationer och övriga viktiga sektorer. Utgående från beredningen föreslås att utvecklingsåtgärderna för tjänsterna startas åren 2007–2009. Verkställandet av programmet kräver omfattande tilläggsresurser, som enligt förslaget i huvudsak finansieras med ESF-medel. Beredningsgruppen bedömer att resursbehovet uppgår till 10 milj. €/år.

4.3. SOM STÖD FÖR HANDLEDNINGEN MÅSTE MAN UTVECKLA NYA REDSKAP OCH VERKSAMHETSSÄTT FÖR ATT GODKÄNNA KOMPETENSEN HOS VUXENBEFOLKNINGEN I ARBETSFÖR ÅLDER

Utbudet och verksamhetssätten vid läroanstalter som ordnar vuxenutbildning måste reformeras så att arrangörerna och arbetsförvaltningens experter allt noggrannare kan förutse kompetensbehoven i arbetslivet samt arbeta som företagets och arbetsorganisationernas samarbetspartner vid analyseringen av kompetensbehoven och organiseringen av utbildningsarrangemangen.

Detta förutsätter för det första att utbudet av examina, utbildning som förbereder för examen samt tilläggsutbildning och fortbildning som lämpar sig för vuxenbefolkningen i arbetsför ålder görs mångsidigare och utvecklas för att motsvara arbetslivets behov. För det andra måste man förankra användningen av undervisnings- och handledningsformer och –metoder som lämpar sig för vuxenbefolkningens livssituationer. För det tredje måste man vidare strukturera den personliga anpassningen vid ansökning, avläggande av examen och nödvändig utbildning, så att arrangemang som hänför sig till identifieringen, godkännandet och tillgodoräkandet av tidigare kompetens används i omfattande skala. För det fjärde skall man sörja för att vuxenutbildningens undervisnings-, handlednings- och övriga personal har aktuell arbetslivskompetens och kunskaper i vuxenpedagogik (andragogik).

För att lyckas med detta behövs också allmänna utvecklingsåtgärder för vuxenutbildningspolitiken (examenssystem, utbud, godkännande av inlärt material, politik för utveckling av personlig anpassning och handledningsverksamhet, finansieringsprinciper, resultatstyrning och tillstånd att ordna utbildning), aktivitet från arbetsmarknadsorganisationernas, arbetsförvaltningens och arbetslivets sida, samt reform av läroanstalternas och högskolornas tyngdpunktsområden och verksamhetssätt. Vid beredningen av vidare åtgärder utnyttjas och utvidgas praxis som har utvecklats inom ramen för AiHe-projektet.

Plan för genomförandet:

Som stöd för verkställandet av utvecklingsprogrammet behöver man starta ett stöd- och utbildningsprogram för handledning i samarbete mellan arbets- och utbildningsförvaltningen under åren 2008–2010. Beredningen av projektet infaller åren 2006–2007. För beredningen och verkställandet svarar undervisningsministeriet, arbetsministeriet, Utbildningsstyrelsen, läroanstalterna, högskolorna och övriga viktiga sektorer. Genomförandet av stöd- och utbildningsprogrammet kräver omfattande engångsmässiga tilläggsresurser. I de strategiska tyngdpunktsområdena i ESF-programperioden för åren 2007–2013 betonas samma mål, exempelvis utvecklingen av kompetens- och tjänstesystem som främjar arbetsmarknadens verksamhet. Man föreslår att huvuddelen av finansieringen för stöd- och utbildningsprogrammet finansieras med ESF-medel. Beredningsgruppen bedömer att resursbehovet uppgår till minst 10 milj. €/år.

4.4. HANDLEDNINGENS STRATEGISKA STÄLLNING OCH FORSKNING MÅSTE STÄRKAS OCH UTBILDNINGEN ÖKAS FÖR PERSONALEN SOM SKÖTER HANDLEDNINGEN

Handledande tänkande skall inkluderas som en central del av planeringen och genomförandet av hela utbildningsutbudet, och principen för livslång inläring skall tillämpas. För att stärka handledningens ställning krävs reformåtgärder också i utbildnings- och högskolelagstiftningen. Utvecklingsåtgärder av den här typen betonas också i Europeiska unionens centrala dokument.

Detta område skall tas fram som ett tyngdpunktsområde för de närmaste åren i grundutbildningen och fortbildningen av personalen vid universitetens och yrkeshögskolornas undervisningsväsen. Man skall också avtala om en ändamålsenlig arbetsfördelning mellan högskolorna på riksnivå och regionalt. Inom grundutbildningen och fortbildningen skall speciell uppmärksamhet fästas vid arbetslivssamarbete, principer för att identifiera och godkänna kompetens som har införskaffats på olika sätt, nätundervisning och kompetens i vuxenpedagogik. Kompetensen skall förstärkas också gällande undervisnings- och handledningsfärdigheterna som hänför sig till kulturell mångfald, personer med bristfällig grundutbildning och personer med inlärnings svårigheter. Utbildningsprogrammet som omnämns i planen för genomförande utgör en helhet tillsammans med stöd- och utbildningsprogrammet i punkt 4.3.

Branschens forskningsverksamhet och det internationella samarbetet speciellt inom Europeiska unionen har utvecklats i positiv riktning bl.a. vid Jyväskylä universitet och Joensuu universitet. Utgående från det är det ändamålsenligt att för utbildnings- och arbetsförvaltningens behov utveckla ett starkt samarbetsnätverk för livslång handledning mellan inhemska och utländska universitet och forskningsanstalter, som kan aktivera också forskarutbildningen inom branschen samt fortbildningen för undervisnings- och handledningspersonalen. Forskning behövs speciellt för att utvärdera kvalitetssäkringen och kostnadseffektiviteten för handledningens helhetsarrangemang. Stärkandet av forskningen gäller också informations- och rådgivningstjänsterna.

Plan för genomförandet:

Utvecklingsprogrammet för utbildning och forskning infaller under åren 2008–2012. Beredningen som föregår genomförandet av programmet utförs i samarbete mellan undervisningsministeriet, arbetsministeriet, universiteten och högskolorna. Som en del av beredningen i det här skedet utarbetas konkreta förslag till reform av lagstiftningen, samarbete och arbetsfördelning mellan universiteten och yrkeshögskolorna vid genomförandet av utbildningsprogrammet, samt utvecklingsbehov och resursfördelning för forskningen. För högskolornas del avtalas om utbildningens mål och resurser i resultatavtalen. För att stärka forskningsverksamheten kan man anvisa resurser i form av forskningsfinansiering från Finlands Akademi, EU:s forskningsprogram och de ansvariga ministeriernas forskningsanslag för sektorerna. Beredningsgruppen bedömer att resursbehovet uppgår till 10–15 milj. €/år.

4.5. UTVECKLINGSPOLITIKEN KRÄVER SAMARBETE OCH BYGGANDE AV NÄTVERK

För att lyckas med att genomföra utvecklingspolitiken som beskrivs ovan krävs målmedvetet samarbete mellan olika aktörer på riksnivå, regional och lokalt. Samarbetet mellan utbildnings- och arbetsförvaltningen samt arbetslivets organisationer och övriga viktiga aktörer för att aktivera och koordinera en vidare beredning av förslagen till ett åtgärdsprogram för informationstjänster, rådgivning och handledning för vuxenstudier måste organiseras separat.

Plan för genomförandet:

I detta syfte föreslås att man tillsätter en samlingsgrupp för åtgärdsprogrammet för treårsperioden 2006–2008. Därefter kan man utvärdera om det är nödvändigt att fortsätta med en liknande samlingsgrupp fram till den senare hälften av perioden för verkställande av förslagen, dvs. för perioden 2009–2012. För främjandet av det regionala samarbetet och byggandet av nätverk organiseras verksamhetsmodeller som lämpar sig för olika områden.